

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ

ISSN 1011 - 727X

FAHİR ARMAOĞLU
MEHMET ŞAHİNGÖZ
SALİM CÖHCE
MUSTAFA ESKİ
RAMAZAN BOYACIOĞLU
FUAT AVCI
NEZAHAT DEMİRHAN
CEMAL AVCI
RAMAZAN ACUN
AZMİ SÜSLÜ
REŞAT GENÇ

ÖMER KÜRKCÜOĞLU
YÜKSEL İNAN
HÜSEYİN BAĞCI
İSMET GİRİTLİ
GÜVEN DİNÇER
NURİ KÖSTÜKLÜ
ABDÜLKADİR YUVALI
İŞILAY SAYGIN
METE TUNCOKU
ENVER KONUKÇU
ZEKİYE KOPAÇLI

ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ DERGİSİ

CİLT: XIII

MART 1997

Sayı : 37

TÜRK İSTİKLÂL SAVAŞI VE HİNDİSTAN MÜSLÜMANLARI

Prof. Dr. SALİM CÖHÇE*

Yirminci yüzyılın başlarında bütün insanlığın büyük bir cihan savaşının galiplerine boyun eğdiği ve bir yazarımızın deyişiyle tüm dünyanın bir Roma sirkini andırdığı sırada ortaya çıkan iki istikâl mücadelesinin birbirini etkilediği ve aradaki muazzam mesafeye rağmen adeta iç içe girdiği görülür. Bunlardan birincisi Mustafa Kemal'in önderliğinde Türklerin, ikincisi de Hindistan Müslümanlarının başlattıkları mücadeledir.

Dili, dini, etnik yapısı ve kültürüyle bugün olduğu gibi tarihin her döneminde kendine has özellikler taşıyan Hindistan'ın Türkler ile olan ilgisini milâttan önce birinci bine kadar götürmek mümkündür¹. Ancak daha milâdın başlarından itibaren bu ilgi, yerini askerî ve idarî güçleri yanında Hint kültüründen ayrı olarak kendi kültür varlıklarını muhafaza eden çeşitli Türk zümrelerinin faaliyetlerine terk edecektir.² Yakın geçmişte bir bütün halinde Hindistan Müslümanları olarak anılan, ama günümüzde Pakistan ve Bangladeş devletlerinin ahalisini teşkil edecek şekilde teşkilatlananlar haricinde yine de Hindistan'da önemli bir grubu meydana getiren kitleler, tamamen bu Türk faaliyetlerinin bir neticesi olarak ortaya çıkmışlardır³.

İlk defa Araplar vasıtasıyla Hindistan'a ulaşan İslâm yayılışı, 711 yılından itibaren büyük ölçüde gelişme imkanı bulmasına rağmen bölge kültüründe fazla bir tesir bırakmadan sona erecektir⁴. Ancak onbirinci

* İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tarih Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.

1. Bkz. G.M. Bongrad, "India and Central Asia Historical Culture Contues in Ancient Times", *Central Asia Movement of Peoples and Ideas from Times Prchistoric to Modern* (nşr. A. Guha), New Delhi 1970, s. 97 vd; W. Ruben, "Milâttan Bin Sene Evvel Asya İçlerinden Muhaceret Eden Hindistan'ın En Eski Demircileri Arasında". "*Türk Tarihi Kongresi Zabıtalari*", İstanbul 1943, s. 237 vd.

2 Bkz. S. Cöhçe, *Şemsî Melikleri*, Elazığ 1986, (Basılmamış Doktora Tezi), s. 3-35.

3 S.A.H. Haqqı, *Hindistan'daki Türk Tesiri İlk Dönem: 1206 - 1414*, (nşr. Y.T. Kurat), Ankara 1984, s. 24; H. Fauk, *Atatürk (Urduca Yayınlar)*, Ankara 1979, s. 1 vd.

4 P. Spear, *India, A Modern History*, Michigan 1961, s. 102 - 105. R. Gopal, *Indian Muslims, A poltical History (1858 - 1947)*, Lahore 1976, s. 2 vd. T. W, *İntişar-ı İslâm Tarihi*, Ankara 1982, s. 258.

yüzyılın başlarında Gazneli Mahmud'un akınları sayesinde, Türkler eliyle tekrar hızla yayılmaya başlayan İslâmiyet; bugünkü Hindistan'ın demografik yapısını daha o zamanlar değiştirip, yeniden şekillenmeye zorladığı⁵ gibi aynı bölgede temasa geçtiği bütün kültürleri yutan Hinduizmi de bu defa Türk kültürü karşısında aciz kalmaya mahkûm edecektir.⁶ Dolayısıyla günümüz Hindistan tarihçilerinden Muhammed Habib'in de gayet yerinde işaret ettiği şekilde bu ülkenin tarihinde hiç bir olay, İslâmiyet'in Türkler eliyle yayılışı kadar önemli bir yere sahip değildir.⁷

Gaznelilerden hemen sonra tam bir Türk hakimiyeti şekline dönüşecek olan Hindistan'daki İslâm hakimiyeti aynı dönemde Anadolu'da meydana gelen gelişmelerle de tam bir benzerlik gösterir. Nitekim, Türkistan'daki iktidarlarını kaybedip, barınacakları yeni bir yer aradıkları sırada, onüçüncü yüzyılın başlarında Anadolu'da Selçuklular, Hindistan'da ise Delhi Türk Sultanları eliyle birer hakimiyet tesis eden Türkler, onaltıncı yüzyılın ortalarında her iki bölgede de hakimiyet, kültür ve medeniyet bakımından zirveye ulaşmışlardır. Bu dönemde Türkler, ellerinde buldurdıkları Türkistan, Hindistan, Ortadoğu ve Balkanlar gibi üç önemli bölgeden eski dünya denilen Asya, Avrupa ve Afrika'yı büyük ölçüde kontrol edebilmekteydiler. Ama onaltıncı yüzyılda Batı'da denizlerde gelişen Hindistan'a ulaşma ve hakim olma yarışı, onyedinci yüzyılın ortalarından itibaren karadan da Rusların katılmasıyla tam manasıyla Türklüğü kuşatma harekâtına dönüşecektir.⁸ Avrupalının başlangıçta yeni ülkeler ve zenginlik kaynaklarına ulaşma ve bunlara el koyma şeklinde geliştirip, zamanla Hıristiyanlığı cihana hakim kılma tutkusuna dönüştürdüğü

5 Bkz. I. Prasad, *History of Medieval India*, Allahabad 1928, s. 53; O. Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk - İslâm Medeniyeti*, İstanbul 1993, s. 245 - 277.

6 P. Spear, A.G.E., s. 103.

7 M. Aziz Ahmad, *Political History and Institutions of the Early Turkish Empire of Delhi*, Lahor 1948, s. VII; S.A. H. Haqqı, A.G.E., s. 23.

8 Bkz. O. Yazıcı, *Afganistan'da İngiliz - Rus Nüfûz Mücadelesi (1800 - 1921)*, Malatya 1996. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 55 vd; Daha sonra Çar I. Petro (1682 - 1725) Rusların tarihi ideallerini vasiyet niteliğindeki bir beyannâme ile tesbit edecek ve bu beyannâmede öncelikle Osmanlı Devleti'nin ortadan kaldırılması, sonra da Hindistan'a ulaşmanın gerekliliğini önemle vurgulayacaktır. Bkz. Dirlik Dergisi (1916, s. 42)'den naklen, "I. Petro'nun 1725 yılında Yazdığı Vasiyetnâmesi", *Türk Kültürü*, XXVIII/323, (Mart, 1990), s. 160 - 163.

bu yayılma⁹ neticesinde Türklük hakim olduğu her üç bölgede de büyük badirelere sürüklenmekten kurtulamayacaktır.

Onsekizinci yüzyılın başlarından itibaren Türkistan'da Ruslar, Ortadoğu ve Balkanlar'da diğer Avrupalılarla birlikte yine Ruslar, Hindistan'da büyük ölçüde İngilizler vasıtasıyla Türk hakimeyetlerine yöneltilen taarruzlar kısa sürede etkisini göstermeye başladı. Daha çok çevreden merkeze doğru gelişen bu saldırılarla, 1707'de ALEMİR'in ölümünü müteakip Hindistan'da gerilemeye başlayan Türk varlığı, 1718'de imzalanan Pasarofoça Antlaşması'yla da Ortadoğu'da çöküşe doğru ilk adımı atacaktır.¹⁰ Bu yüzyılın sonlarına gelindiğinde Hindistan'daki Mysore devletinin Müslüman hükümdarı Tipu Sultan'ın düşüşünü daha sonra, 1847'de meydana gelen Navarin deniz muharebesiyle karşılaştıran Muhammed İkbâl'in "Tipu'nun kabrini ziyaret edenler, onun düşüşü hakkında tarihçilerin yazdıkları ve kabrinin duvarına kazınmış olan şu mucizevî sözleri okurlar: Hind'in (Hindistan Müslümanları) şanı da gitti, Rum'un (Türkiye'nin) şanı da"¹¹ şeklindeki tesbitine katılmamak mümkün değildir. Nihâyet İngiltere; 1857'de Hindistan'a tamamen hakim olarak Hind Müslümanlarını "Millet-i Hakime" oldukları ülkede ikinci sınıf vatandaşlığa iterken¹², bu tarihten yaklaşık yirmibeş sene sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun, dolayısıyla batı Türklüğünün de can düşmanı haline gelecektir.¹³

İngiltere'nin bu şekilde, dünyada İslâm'ı esaret zincirine alma tertibinin baş aktörü haline gelmesi, başta Cemâleddîn Efganî olmak üzere bir

9 S. Vural, *İngiliz Hakimiyetinin Hindistan'da Tesisi*, Malatya 1995. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 18-174.

10 B. Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Ankara 1993, s. 27; A. Palmer, *Osmanlı İmparatorluğu, Son Üçyüz Yıl, Bir Çöküşün Yeni Tarihi*, (nşr. B. Ç. Dişbudak), İstanbul 1994, s. 32 vd.

11 Hanif Fauq, "Atatürk ve Pakistan", *Bildiriler ve Tartışmalar: Türkiye İş Bankası Uluslararası Atatürk Sempozyumu* (Ankara 17-22 Mayıs 1984), Ankara 1984, s. 616.

12 K. M. Panikkar, *Asia and Western Dominance*, London 1947, s. 111-128; Bkz. S. Vural, A.G.E., s. 291; Ahmed Rıza, *Batının Doğu Politikasının Ahlâken İflası*, (nşr. Z. Ebüziya), İstanbul 1982, s. 43; Mütmezz'et Türköne, *Siyasî İdeoloji Olarak İslamcılığın Doğuşu*, İstanbul 1991, s. 188 vd.

13 A. Palmer, A.G.E., s. 198 vd.

kısım İslâm düşünürünün İslâm ittihâdı fikrini savunmalarına sebep oldu. Hindistan Müslümanlarınca büyük bir hüsn-ü kabul gören bu fikirler¹⁴ II. Abdülhamid'in hilâfet kurumuna işlerlik kazandırması ve "İslâmcılığı" milletlerarası siyaset sahasında etkili bir hale getirmesi ile daha da bir canlılık kazanmıştır.¹⁵ Bu durum İslâm ülkelerini sömüren diğer ülkeler gibi İngiltere'yi de endişelendirecek, hatta bir kısım İngiliz yönetici İslâmcı siyaseti kendilerinin takip etmeleri gerektiğini dahi savunmaya başlayacaklardır.¹⁶

II. Abdülhamid'in siyaseti Hindistan Müslümanlarını heyecandırmış ilk etkisini de 1906'da Akabe meselesinde göstermiştir.¹⁷ Bunun üzerine Hinduların İslâm düşmanlığını sokağa dökmelerine fırsat veren İngiltere'nin, ayrıca Hindistan Müslümanlarını parçalamaya yönelik bir politika

14 Muhammed Sadıq, "Türk Devrini ve Hint Özgürlük Hareketi" Atatürk'ün Düşünce ve Uygulamalarının Evrensel Boyutları Uluslararası Sempozyumu (Ankara 2-6 Kasım 1981), Ankara 1981, s. 218; H. Fauk, A.G.E., s. 6 vd.

15 P. Mansfield, *Osmanlı Sonrası Türkiye ve Arap Dünyası*, (nşr. N. Ülken), İstanbul 1975; A. Özcan, *Pan-İslâmizm, Osmanlı Devleti, Hindistan Müslümanları ve İngiltere (1877 - 1914)*, İstanbul 1992, s. 73 vd; Mümtaz'er Türköne s. 194 vd.'da Abdülhamid'in böyle bir politikası olmasa bile, yine Osmanlı'ya bağlılığı esas alan bir dünya İslâm dayanışması fikrinin doğacağına işaretle buna delil olarak Orhan Koloğlu, *Abdülhamit Gerçeği*, İstanbul 1987, s. 95'de yer alan 1876 tarihli bir Hint gazetesinde çıkan "İster Hindistan'da ister diğer ülkelerde Müslümanların lâıyk görüldüğü şeref ve saygınlık Türk İmparatorluğu'nun varlığına bağlıdır. Ve eğer bu imparatorluk var olmaktan çıkarsa Müslümanlar birden bire önemsizleşecek ve bütün bütün yüzüstü bırakılacaklardır," kaydı gösterilmektedir.

16 M.K. Öke, *Güney Asya Müslümanlarının İstiklâl Davası ve Türk Millî Mücadelesi*, Ankara 1988, s. 11 vd; Türk İstiklâl harbi başladığında bu harekâtın bir İslâmcılık veya Türkçülük hareketi şeklinde algılanarak Avrupa'da doğurabileceği tepkilere cevap olmak üzere "Bütün Müslümanların Türk hakimiyeti altında birleşmesi anlamına geldiği sürece Panislamizm ve üzerinde Türk ırkı yaşayan bütün ülkelerin Anadolu Türklerinin hakimiyeti yalıtırlarının, kendi milletlerinin bize karşı daima bir haçlı seferine sürüklenmelerini temin etmek maksadı ve uydurmuş oldukları 'korkuluk'lardır.

Thames nehrinin kıyılarından bize güllünç ithamlar savuranların yapmış oldukları ve her gün biraz daha yaptıkları gibi dünyanın yarısını veya dörtte birini fethetmeye bizim herhangi bir şekilde ne niyetimiz ne de arzumuz vardır. Misâk-ı Milli'miz bu konuda esasen kâfi derecede sarahat arz etmektedir.

Biz bilâkıs sadece, milletlerin kendi mukadderatlarını bizzat tayin etmeleri prensibinin Müslümanlar dahil bütün milletlere samimi bir şekilde tatbik edilmesi halinde insanlığı harbin felaketlerinden kurtarabileceğine inanıyoruz" şeklindeki M. Kemal'in sözleri çok manidar olup, özellikle İngiliz kamuoyunun teskin edilmesi yönünde alınabilir, Bkz. *Atatürk'ün Millî Dış Politikası I (1919 - 1923)*, s. 274, cevap no: 9

17 A. Özcan, A.G.E., s. 159 vd.

geliştirmesi, Hindu ve İngilizler arasında kaldıklarını anlayan İslâmların teşkilatlanmasına zemin hazırladı.¹⁸ Ama Hindistan Müslümanları aynı zamanda manen bağlı buldukları Osmanlı Devleti ile madden bağlı oldukları İngiltere arasında da kaldıklarını gördüler. Ortaya çıkan bu durum İngilizlerin işine yaramış ve Hindistan Müslümanları istemeyerek de olsa kendi hükümetlerine bağlı olduklarını göstermek ihtiyacını hissetmişlerdir.¹⁹ Bu da İslâmcılık cereyanının etkisini azaltmakta gecikmedi: Abdülhamid'in politikasını yalnız bu sahada devam ettiren İttihatçılar, bir yandan teşkilatlanma safhasında olan Hint Müslümanlarının istiklâl mücadelelerine örnek teşkil ederlerken öte yandan da Trablusgarb ve Balkan savaşlarında siyâsî alanda bunların çok büyük desteğini gördüler.²⁰

Enver Paşa'nın gayretiyle 23 Şubat 1914'ten sonra Hindistan Müslümanlarına Teşkilat-ı Mahsûsa el attı ve onların topyekûn isyânlarını teşkilâtlandırmaya başladı.²¹ Bilhassa Balkan savaşlarından çok etkilenen Hindistan Müslümanları, 22 - 23 Mart 1913'de Lucknow'daki kongrelerinde başkan Muhammed Şaff'nin ağzından bu savaşları bir haçlı taasubu ve taarruzu olarak değerlendirip, sözde medeni Avrupa'nın Müslüman Türkleri kadın, çoluk-çocuk demeden mezalime tâbi tutmalarını nefretle kınayacaklardır.²²

Şaff'nin konuşması dikkatle incelendiğinde Hindistan Müslümanlarının Türk istiklâl mücadelesine bakış açılarının daha o zaman netleşmeye başladığı görülür. Aynı zamanda İslâm liderleri, ilk defa Balkan faciası sebebiyle giriştikleri faaliyetlerde Türkiye'nin kaybının gerçek medeniye-

18 R. Gopal, A.G.E., s. 149; H. Fauk, A.G.E., s. 9.

19 Muhammed Sadık, *The Turkish Revolution and the Indian Freedom Movement*, Delhi 1983, s. 45.

20 Özellikle Muhammed İkbâl'in çalışmaları neticesinde Türklere karşı ilgi, İngilizleri korkutacak boyutlara ulaştı. 1911 - 1912 yıllarında Lahor'da açık hava toplantıları yapıldı. Burada hatipler, Trablusgarb ve Balkan savaşları hakkında Konferanslar verdiler. Neticede Dr. Muhtar Ahmed Ensârî'nin başkanlığında oluşturulan bir Kızılay heyeti Türkiye'ye gönderildi. Bu heyet tam teşekküllü, dolgun kadrolu ve her türlü ilaçla mücehhez bir hastahane getirdi. Hatta bazı üniversite öğrencileri Türk ordusu saflarında savaşmak üzere Türkiye'ye geldiler. Bkz. Muhammed İkbâl, *Doğudan Esintiler*, (nşr. N. Ahmed Asrar), İstanbul 1981, s. 22 vd; S.A.H. Haqqı, *"Atatürk Devrimi ve Hindistan" Bildiriler ve Tartışmalar*, s. 643.

21 M.K. Öke, A.G.E., s. 28 vd.

22 M.K. Öke, A.G.E., s. 18 vd; B.N. Şimşir, *Atatürk ile Yazışmalar I*, Ankara 1981, s. 145.

tin kaybı olarak gören Hinduların da desteğini sağlamış bulunuyorlardı.²³ Bu ittifak 1930'lara kadar devam edecektir.

Bu gelişmeler İngiltere'yi harekete geçirmekle kalmadı, onu dış siyasetini Müslüman tebasının isteklerine göre çizemeyeceğini açıklamaya sevk etti. Dolayısıyla I. Cihan Savaşı'nın ufukta görüldüğü bir sırada tekrar Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında kaldıklarını ve bu sefer taamen ezileceklerini anlayan Hindistan Müslümanları çıkacak bir savaşta Osmanlı'nın tarafsız kalması için harekete geçtiler.²⁴ Başlangıçta ilan edilen tarafsızlık büyük bir memnuniyetle karşılandı. Fakat Almanların safında savaşa girilerek "cihâd" ilân edilmesi ile birlikte Hindistan Müslümanlarının korktukları başlarına geldi.

Hindistan'da genel bir Müslüman ayaklanmasına karşı sıkı güvenlik tedbirleri almasına rağmen aynı zamanda büyük bir propagandaya da girişen İngiltere²⁵, savaş sonunda Türkiye'ye anlayışlı davranılacağını ve mukaddes topraklar başta olmak üzere Osmanlı İmparatorluğu'nu paylaşılmasına müsaade etmeyeceklerini taahhüt etti.²⁶ Dolayısıyla Türk İstiklâl Savaşı sırasında Hindistan Müslümanları hep bu vaatlerin yerine getirilmesini İngiliz yöneticilerden isteyeceklerdir. Ancak Kureyeş soyundan Şerif Hüseyin'in de Türklere isyan etmesi Hindistan Müslümanlarının zihninde bir takım soruların uyanmasına sebep oldu.²⁷ Biraz da yapılan

23 Bkz. B.N. Şimşir, A.G.E., s.68; Yine s. 145'de yer alan; Hindistan'da Arunachal misyoneri Alokana Mahabharati'den M. Kemal Paşa'ya yazılan 5 Ekim 1921 tarihli mektupta "Biz Hindistan'da Yunan saldırısına karşı Türkiye'nin savaşını pek yakın bir ilgiyle izliyor ve Avrupa devletlerinin Türkiye'ye merhametsizce davranmalarına üzüliyoruz. Tabii olarak kalbimiz Türkiyeli kardeşlerimizdedir" denilmektedir. Aynen Bkz. S.A.H. Haqqı, A.G.M. s. 645.

24 Bu hususta Hintli Müslümanlardan Muhammed Ali ve Dakka'lı Navab Salimullah Han'ın yetkililere gönderdikleri mektuplar hakkında Bkz. S.A.H. Haqqı, A.G.M., s. 644; H. Fauq, A.G.M., s. 611; Şan Muhammed, **Writings and Speeches of Sir Syed Ahmad Khan**, Bombay 1972, s. 10 - 40.

25 Türk istiklâl hareketinin ateşli taraftarlarından birisi olan Mevlâna Şibli'yi, yakın arkadaşlarından birisinin İngilizlerin tertiblediği böyle bir propaganda toplantısına başkanlık yapmaya davet ettiğinde onun verdiği cevap ilginçtir. O, "Türkler uğruna derinden ayakkabı dahi yapılsa buna memnun olun" der. Bkz. H. Fauq, A.G.M., s. 8.

26 M.K.Öke, A.G.M., s. 22, 27.

27 M. Aziz ahmet, **A History of Pakkistanda (Past Present)**, Labor 1979, s. 123.

bu propagandanın tesiri ile Çanakkale muharebelerini Halife Padişahı, dinsiz İttihatçılardan kurtarma harekâtı olarak gören Hindistan Müslümanlarına karşılık Teşkilât-ı Mahsûsa'nın planlayıp uygulamaya koyduğu "*İpekli Mektuplar Komplosu*" büyük bir taraftar topladı.²⁸ Bu konudaki çalışmalar Konya'daki esir kamplarında bizzat Halil Paşa tarafından yürütüldü ve başarılı da olundur.²⁹

Esasen, Maliye Bakanı Lloyd George'un İmparatorunu Hz. Muhammed'e benzetmesi gibi İngilizlerin yaptığı bir takım hatalar da Türklere yardımcı olmuştur. Burada dikkate değer bir nokta var ki, o da, Anadolu'daki Türk istiklâl mücadelesinin ortaya çıkmasında menfî yönde oynadıkları rollerle önemli bir yere sahip olan Lloyd George ile Lord Curzon'un Hind Müslümanlarının istiklâl mücadelesinde de aynı rolleri ifa ederek yer almış olmalarıdır.

I. Cihan Savaşı'nın sonunda İngiltere'nin gerçek niyetinin anlaşılması ile ortaya çıkan Türk millî harekâtının başlangıçtaki karakteri Hindistan Müslümanlarını Türk istiklâl mücadelesinde hem madden, hem de manen tam bir taraf haline getirmekte gecikmeyecektir.³⁰ Bu hususa işaret eden Sir Theodore Morrison, Hindistan Müslümanlarının bütün Müslüman milletlere ilgi duyduklarını belirttikten sonra "fakat bu duygu Türklere karşı özel bir boyut kazanmaktadır. Çünkü Türkiye ve en büyük İslâm ülkesi-

28. H. Fauk, A.G.M., s. 8; M. K. Öke, A.G.M., s. 30 vd;

29. M. K. Öke, A.G.M., s. 30 vd; B.N. Şimşir, *Atatürk İle Yazışmalar...* s. 58 vd'da yer alan 3 Haziran 1921 tarihli Moskova'dan gönderilen Cemal Paşa'nın mektubunda bu hususta daha sonra yapılmak istenilenler hakkında ilginç bilgiler bulunmaktadır.

30. 27 Mart 1920 tarihli Heyet-i Temsiliye İstihbarat Raporuna göre Elâlemil İslâm Gazetesi'nin yayınladığı zat-ı şahanceye çekilen bir telgrafta "*Âlemi İslam ve bilhassa yetmiş milyon Hint İslâmları namuna rica ediyoruz. Teselliyebahş bir cevaba muntazırız*" denilmekte, Kalküta'dan 29 Şubat 1920'de Taymis Gazetesi'ne çekilen bir başka telgrafta "*Âlemi İslâmda mevcut ve hukuku hilâfet cemiyetleri murahhaslarından mürekkep olan Kalküta konferansı berveçi zir kararı ittihaz etmiştir. Hukuku saltanak ve hilafeti muhil bir kararı Büyük Britanya hükümeti tasdik ettiği takdirde Müslümanlar, bilhassa Hindistan'daki yetmiş milyon Müslüman, İngiliz emtiyasına boykotaj ilân edecektir*" kaydı bulunmaktadır. Yine aynı gazete 2 Martta Kalküta'dan aldığı "*Madem ki konferansın mukarrerat ittihaz edilmiş ve edilmekte bulunmuş olduğunu istihbar etmekte olduğundan bu mukarrerattan birinin tabikine teşebbüs edildiği andan itibaren Hint Müslüman cemaatini İslâmiyeden ihraç olunacaktır*", şeklindeki telgraf yayınlanmıştır. Telgraflar için Bkz. ATASE Başbakanlığı, *Atatürk'ün Özel Arşivinden Seçmeler*, Ankara 1981, s. 141.

dir. Yegâne müstakil İslâm devletidir. Tarih boyunca İslâm aleminin başı ve kılıcı olmuştur." Demektedir.³¹

Prof. Dr. S. Anwarul Haq Haqqı da, "Türkiye'nin Hint halkının gözünde değer ve sevgi yüklü özel bir yeri vardır ve bu özellikle Hindistan'daki Türk yönetiminin etkisi ve bıraktığı mirastan ileri geliyordu" derken³², Morrison'un görüşüne daha da bir derinlik kazandırmakta ve Hindistan Müslümanlarının Türk istiklâl mücadelesine bakış açılarının temellerini göstermektedir. Esasen Galyur anıtında da görüleceği gibi daha VI. yüzyılda Hintlilerin hafızasında "eşsiz kahramanlığa sahip ve her yere hükmedebilen adil kimseler"³³ olarak yer eden Türk imajı, bütün istiklâl savaşı boyunca aynı zamanda bir kültür, medeniyet ve ayrı bir kimliğe sahip olma şuru olarak da telakkî edilecektir.³⁴ Hindistan Müslümanlarındaki bu duyguyu Avrupa'daki vatanseverlikle kıyaslayan Morrison'a göre yenilgiyle Türk'e bağlılık daha da perçinlenmiştir. Haliyle Müslümanlar, son müstakil İslâm devleti olan Osmanlı Türklüğü'nün tarih sahnesinden çekilmesinin İslâmın olanca kültürü ve medeniyeti ile dünyadan silinmesine sebep olacağına inanmaktadırlar. Mustafa Kemal da, 26 Şubat 1921'de Philadelphia-Public Ledger muhabiri Clarence K. Steit'e verdiği cevapta "Türk milletinin mevcûdiyeti ve kudreti sultanlık ve hilâfetin gerçek istinadgâhıdır " diyerek bu hususa işaret etmekteydi.³⁵

31 M.K. Öke, A.G.E., s. 37 vd.

32 S. A. H. Haqqı, A.G.E. s. 641 vd.

33 Bkz. E. Konukçu, "Hint Kaynaklarında Hunlara Dair Bazı kayıtlar", *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 5 (1972), s. 165 vd.

34 Bkz. H. Faruk, A.G.E., s. 3'de "Hint yarımadası Müslümanları Türk olarak tanımlıyor ve Müslüman olmak Türk olmak anlamına geliyordu..... Hint Müslümanları etnik bakımdan Türklerin birçok özelliklerine sahiptirler ve kültürleri ise yukarıda belirttiğimiz gibi Türk medeniyeti temellerine dayanmaktadır". Aynı kitabın 8. sayfasında "Bunlardan başka (Hint Müslümanları) Türkiye'yi ve Türkleri sevmeyi ana karnında öğreniyorlardı" denilirken s. 10'da "Türlere sevgi beslemek Hint yarımadasından bağımsız olması fikrini benimsemek demektir" denilmektedir.

35 Bu cevabın metni için Bkz. *Atatürk'ün Milli Dış Politikası, I*, (1919-1923), s. 270-76 Cevap no: 17; Ayrıca burada tesbit edilen bir gerçek varki, o dönem İngiliz ve esasta bütün Batı devletlerinin politikalarının temelini teşkil etmekteydi; Hindistan Müslümanları da bunu günlük hayatlarına bizzat yaşayarak görmekteydiler. Bu, M. Kemal'in sözleriyle "Sanırım her millet gibi her ferî vicdan hürriyetinden tam olarak istifade etmemiştir. Bu prensip, bir milleti şayet Müslümanca bağımsızlığa hakkı yoktur şeklinde düşünen düşmanlarımız tarafından maalesef çiğnenmiştir" gerçeğidir. Bu sözlerle M. Kemal, aynı zamanda Wilson prensiplerinin veya daha geriye gidilecek olursa Fransız İnkılabıyla, Amerikan bağımsızlık savaşının kazanımları olarak görülen değerlerin batılılarca nasıl geçersiz sayıldıklarını da gayet vezir bir şekilde açıklamaktadır.

Bütün bunlar Hint Müslümanlarını *"İngiltere'nin Osmanlı ile şerefli bir anlaşma yapması ve onu büyük bir dünya devleti olarak tanınması gerekir. Dolayısıyla Mustafa Kemal'in başlattığı Türk istiklâl mücadelesi bunu sağlamaya çalışmaktadır. İngiltere böyle bir tavır içerisine girmezse, zorlanmalıdır"* şeklinde düşünmeye sevketti.³⁶ Bu bakış açısı Büyük Millet Meclisi'nin açılışında söz konusu edilen *"Hakimiyet bilâkayd-u şart milletindir"* sözündeki millet kavramının aslâ manasıyla değerlendirilmesi ve Mustafa Kemal'in açılış konuşmasında meclisin *"Ruh-ı Mazlûm-ı İslâm"*ı temsil ettiğini açıklaması³⁷ ile daha da bir anlam kazanmıştır. Bunun yanında Ankara hükümeti bilhassa Hindistan Müslümanlarına hitaben yayınladığı broşür ve beyannâmelerde Ermeni ve Yunan'ın Müslümanları düçâr bıraktıkları mezalimde bahisle Türk'ün davasının *"sekizyüz milyon İslâmın Kible-ı uhuvvetini başında tutan bir ümidin istiklâl mücadelesi"* olduğunu kaydediyordu.

İstanbul'un işgali üzerine, Heyet-i Temsiliye adına İslâm alemine seslenen Mustafa Kemal Paşa, söz konusu tecavüzün Osmanlı saltanatından ziyade, hilâfet makamına, hatta bu makamdan hürriyet ve istiklâllerinin yeğâne istinadgâhını gören bütün İslâm alemine yönelik olduğunu bilhassa vurgulayacaktır.³⁸ Kuvay-ı Milliye, *"bu son Ehl-i Salip muhacematına karşı* davasında İslâm milletlerinin desteğinden emindir, demektedir. Yine Mustafa Kemal'in, 9 Mayıs 1929'de yayınlattığı *"Öğrendik ki, Mısır'da ve Hint'te olduğu gibi İslâmın başını İslâm'ın eliyle ezenler, bizi halifeye asî ve günahkâr bir zümre olarak tanıtmak istiyorlar. Oysa ki, cenûbun kızgın çöllerinden şimâlin buzlu iklimlerine ve şarktan garba kadar asırlar arasında gazadan gazaya koşan milletimiz din yolunda kur-*

36 Bkz. B.N. Şimşir, *İngiliz Belgelerinde Atarük III*, s. 41; Haqqı A.G.M., s. 646; R.C. Majumdar, *Struggle for Freedom*, Bombay 1969, s. 331; M. Keskin, *Hindistan Müslümanlarının Millî Mücadelede Türkiye'ye Yardımların (1919-1923)*, Kayseri 1991, s. 54 vd.

37 M.K.Öke, A.G.E., s.96 vd; T.B.M.M. Zabıt *çerideleri* I. Dönem İçtihat Senesi 3, XXIV, (Ankara 1960), s. 309.

38 Bkz. Atatürk'ün *Tamin Telgraf ve Bayannâmeleri IV*, s. 271 vd.

ban ettiği milyonlarca şehitlerinin vedia-yı mübarekî olan maksada merbut kalmakta devam ediyor" şeklindeki beyannâmeleri³⁹ Hindistan Müslümanlarında büyük akisler yapmaktaydı.⁴⁰

İngiltere'de harekete geçen Hindistan asıllı Müslümanlar, İslam cemiyeti aracılığıyla 5 Ocak 1921'de Lloyd George'a verdikleri muhtıradaki Türkiye'yi İtilâf Devletlerinin savaşa sürdüğünü iddia edecekler ve Türklerin savaş öncesi statükosunun korunmasını isteyeceklerdir.⁴¹ Dolayısıyla Hindistan Müslümanlarına göre Yunanlı vasıtasıyla Türklere haçlı seferi açan İngiltere, dünyadaki en intikamcı ve kan dökücü ruhları tatmin edecek bir yola girmemelidir. Zira, bu muhtıradaki Hindistan Müslümanları *"Türkler için kalplerimiz kan ağlıyor. İngiltere savaş sırasında bize vadettiklerini şimdi gerçekleştirmelidir. Londra, Türk meselesinin bir İslâm meselesi olduğunu hiç bir zaman unutmamalıdır. Padişahları halifedir. Yüzyıllardır İslâmın gururu onların elindeydi, bu şeref için şehit verdiler. Şimdi de Anadolu'da yaşlı-genç, kadın-erkek demeden aynı mücadeleye hazırlanmaktadır."* diye haykırıyorlardı.⁴² Ayrıca Türklerle yapılacak barış tatminkâr olmazsa İngiltere'nin Müslüman tebasından sadakat beklememesi gerektiği ve esasen bu tebanın hilâfet için, Türklük için silahlı mücadele de dahil ellerinden geleni yapacaklarını açıklıyorlardı. Buna ek olarak, Batılıların son aylarda giriştikleri bütün hareketler de, haçlı faaliyetleri olarak niteleniyordu.⁴³ Bütün bunların yanında artık Hindistan'a Daru'l-harb ilân ediliyordu ve bu topraklardan göç edilerek Anadolu'da toplanıp, en etkili mücadeleyi orada vermek üzere harekete

39 Bkz. Atatürk'ün *Tamin Telgraf ve Bayannâmeleri IV*, s.341.

40 Bkz. B.N. Şimşir., A.G.E., s. 51'de bu duruma örnek olabilecek bir mektup almaktadır. Tefvîk Abut Bey'den T.B.M.M. Başkanı M. Kemal Paşa'ya yazılan 6 Mayıs 1920 tarihli bu mektupta *"İngiltere'ye gelen Hint delegeleri Türkiye'nin paylaşılmasını protesto ettiler ve İstanbul İzmir'in Türk hakimiyetinde kalmasını istediler. Gerek bu delegeler, gerekse Mısırlı delegeleri kurtarmak üzere başlatıldığımız hareketi onaylıyoruz."* demektedirler.

41 P. Spear, A.G.E., s. 351 vd; Y.H. Bayur, *Hindistan Tarihi III*, Ankara 1946, s. 538 vd.

42 Shan Muhammed, A.G.E., s. 130 vd.

43 S.A.H. Haqqı, A.G.M., s. 647.

geçen gruplar bile oldu. Bunlardan Abbas Han gibi Ankara'ya ulaşanlardan büyük ölçüde istifade edilecektir.⁴⁴

Yunanlıların Anadolu'daki başarısızlıkları 16 Haziran 1921'de Hindistan Müslümanlarını İngiltere'nin işe bulaşacağı korkusuna sevk eder. Buna karşı da İngiltere'nin Mustafa Kemal'e çekeceği kılıcın bütün İslâm alemine çekilmiş kabul edileceği ve Hindistan İmparatorluğu mezarının kazılmış olacağı bir kere daha hatırlatılır.⁴⁵ Bu vesile ile Mustafa Kemal'e de Mücahid-i İslâm, Seyfû'l-İslâm⁴⁶, daha sonra da Mücahid-i İslâmiyet Şampiyonu, Çağdaş İslâm Dünyasındaki En Büyük Müslüman⁴⁷ gibi ünvanlar verilir.

Aslında M. Kemal bütün bu ünvanları haketmiştir. Zira o, eşine az rastlanır bir gerçekliği, dinamik bir kişilikte birleştirerek Hindistan aydınlarının hayal gücünü alevlendirmiş, Hintlilerin politik toplumsal ve dinî bakış açılarını değiştirmiştir.⁴⁸ Öyleki, bütün aleyhdeki propagandalara rağmen Türkiye, Hindistan'ın özellikle Müslüman toplumu için karanlıkta parlayan bir yıldız olmuş⁴⁹, bu ülkede hiçbir yabancı devlet adamı ya da halka mal olmuş kişi, Gazi Mustafa Kemal Paşa kadar değişik yerlerden ve onun kadar çok övgüye mazhar olmamıştır.⁵⁰

Baştan bu yana gösterilmeye çalışıldığı üzere sosyal, politik ve ideolojik görüşlerindeki zıtlığa rağmen Hindistan'daki grupların hemen hemen tümü Türk davasına destek verirken⁵¹ dinî ve siyasî iki büyük

44. B.N. Şimsir, *İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938) II*, Ankara, 1975, s. 266 vd'ında verilen 22-29 Temmuz 1920 tarihli İngiliz İstihbarat raporu özetinden anlaşıldığı kadarıyla İstanbul'da bulunan bazı Hint Müslümanları da harekete geçmişler ve İstanbul polisi Mustafa Kemal ve Cafer Tayyar Paşa ile temas kurmak isteyen bir "*Hint-Türk Dostluk Cemiyeti*" ortaya çıkarmıştır.

45. M.K. Öke., A.G.E., s. 84

46. M.K.Öke., A.G.E., s. 101

47. S. A. H. Haqqı, A.G.M., s. 658.

48. N. Ahmet Ayyubi, "*Hindistan Türklere Borçludur*" AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi II/ 2-3, s. 279.

49. H. Hukuk, A.G.E., s. 6.

50. S.A.H Haqqı, A.G.M., s. 657.

51. Muhammed Sadık, A.G.M., s. 220.

akım da, yani İslâmlar ve Hindular belki ilk defa kısa süreli de olsa bir husta birleşeceklerdir. Türkiye'de bugün bazı Hintli liderlerin bir takım isteklerinin hilâfetin lağvedilmesine yol açtığı şeklindeki iddiaları çok fazla abartılmış görüşler olarak değerlendirmek gerekir. Zaten Mustafa Kemal de, bu istekleri Türkiye'nin içişlerine haksız bir karışma ve iki camia arasındaki mevcut dostluğu bozmaya yönelik bir İngiliz entrikası olarak gördü.⁵² Bu gün o girişim, Hintli Müslümanların Türkiye'nin İslâm dünyasındaki manevi önderliğinin sürmesini istemeleri çerçevesinde değerlendirilmelidir.⁵³

Sonuç olarak Hindistan Müslümanlarının Türk İstiklâl mücadelesine bakış açılarının odak noktasını İslamiyet'in teşkil ettiği söylenebilir. Ama onları esas harekete geçiren husus, bu ülkede geçmişteki Türk varlığından tevarüs edilen değerleri Anadolu'da gelişen Türk istiklâl mücadelesinin tahrik etmesiyle başlayan uyanıştır. Bu uyanışla tarihten gelen birikim, halihazırda ülkeyi kontrol eden İngiliz varlığı ve temsil ettiği değerlere karşı bir tepkinin ifadesi olarak tezahür etmiştir. Baştan beri benzer tarihi süreci yaşayan bu iki toplumdaki birisi olan Anadolu Türklüğü tarihi gerçeklerine uygun millî bir kimliğe kavuşurken farklı bir yapılanma içerisinde bulunmasına rağmen Hindistan Müslümanları da böyle bir kimliğe ulaşma yolunda önemli adımlar atacaklardır.

52. Bkz. İ. Orga, *Phoenix Ascendant; The Rise of Modern Turkey*, Londra 1968, s. 145 vd.

53. N. Ahmal Ayyubi, "*Avrupa'nın Hasta Adamının Cerrahı ve Asya*" **Çağdaş Dünyanın Işığında Atatürk**, İstanbul 1986, s. 566; Esasen M. Kemal de Hilâfette ilgili görüşleri anlatırken ihtiyaç hasıl olduğunda dünya Müslümanlarının birlik olabileceğini, hatta halife seçebileceğini, değilse bir İslam devletinin bir zati atayarak bütün İslâm devletlerinin reberliğini akıl dışı olduğuna işaret etmektedir. Bkz. M. Kemal, **Nutuk II**, İstanbul 1973, s. 713 vd.